

*Uluslararası Uyghur Ara tirmaları Dergisi, Sayı: 3, 2014, Sayfa: 153-155.
Xelqara Uy ur Tetqiqati Jurnali, San: 3, 2014, Sehipe: 153-155.
International Journal of Uyghur Studies, Volume: 3, 2014, Page: 153-155.*

TÜRKOLOJİNİN BUGÜNÜ VE GELECEĞİ

*Fikret TÜRKMEN**

ÖZET

Zamanın ihtiyaçlarına göre değişen Türkoloji XV. yüzyıl ile XIX. yüzyıl arasında üstün sistem kabul edilen Osmanlı Devleti'ni anlama çabasıdayken XIX. yüzyılda zayıflayan Osmanlı Devleti'nin yetersizliklerini, zayıflıklarını görme çabasıdaydı. XIX. yüzyılda ulusçu hareketlerin baş göstermesiyle birlikte Türklük bilincinin ortaya çıkarılmasına yönelik çalışmalarla girişimi, bu nedenle Fransız, İngiliz ve Macar Türkolojisinin birikimlerinden yararlanılmıştır. Bu birikimden ve çağın ufkundan yararlanması neticesinde Türkiye'de Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu kurulmuştur; bu sayede eski metinler, dışarıda yapılan bilimsel çalışmalar günümüz Türkçesine kazandırılmıştır. Dünya sisteminin değişimini etkilemek istediği insan tipini ve toplumsal düzeni anlamak için Türkoloji'nin çağımıza ayak uydurması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkoloji, Türk dili, değişim.

THE TODAY AND THE FUTURE OF TURCOLOGY

153

ABSTRACT

While Turcology, varying according to the needs of time, was in a struggle for understanding the Ottoman Empire considered to be superior system between the 15th and 19th centuries, it was in a struggle for seeing the strengths and weaknesses of the Ottoman Empire during the 20th century. In conjunction with the outbreak of nationalist movements in the 19th century, it was made an attempt on the studies to reveal Turkish consciousness. Therefore, it was benefited from the Turcology studies of French, English and Hungarian. As a result of benefiting from both these studies and age horizon, the Turkish Language Association and the Turkish Historical Society were established in Turkey. Thus, ancient texts and the scientific studies done in the outside world have been presented to today's Turkish.

Keywords: Turcology, Turkish Language, Variation.

* Prof. Dr., Zmir Ekonomi Üniversitesi, Zmir-TÜRK YE, E-posta: fikret.turkmen@ieu.edu.tr.

Türkiye’de Türkoloji ifadesi farklı açılardan tartışılması gereken bir konudur. Bir milletin dilini, tarihini, sanatını, inanç yapısını ve e ilimlerini, ya ayı biçimini, olaylara kar ı tavrını, tutumlarını ve tepkilerini anlama faaliyetini tayin eden unsur, üstün sistem algısına göre de i mektedir. XV. yüzyıldan XVI. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti hem korkulan hem de askeri ve siyasi kurumları taklit edilen üstün bir sistem olarak algılandı ı için Avrupa’da yapılan Türkoloji çalışmaları söz konusu sistemi anlamaya yönelikti.

XVI. yüzyılın ilk yarısından itibaren Habsburglar’a kar ı mücadelesinde Osmanlı Devleti’nin ittifakına büyük önem veren Fransa Kralı I. François 1536’da College Royal’da Do u dillerinin okutulmasını emretmiştir. Ayrıca Do u yazmalarının ar ivde toplanmasını karara ba lamıştır. Bu kurum, daha sonra Fransa’da Oryantalizmin temelini oluşturmu tur. Keza XIV. Louis’nin nazırı Colbert, Venedik’teki Dil Okulları mektebini örnek alarak elçilik ve konsolosluklarda tercümanlık görevinde kullanmak üzere “Jeunes de Langue” okulunu kurma kararını almış ve bu okuldan tercüman aileler yeti miştir.¹ Alıntılıdırımız iki metin Türkoloji çalışmalarının Do u’yu, daha özelden Osmanlı Devletini ke fetmeye yönelik bir ihtiyacı kar ılamaya dönük olduğunu göstermektedir. Bu e ilimin di er Avrupa ülkeleri için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

XIX. yüzyıla geldi imizde Do u dilleri ba ta olmak üzere tarih, din, sanat ve benzeri alanlarda çalışmaların hem kurumsalla tını (Do u Milletleri ve Medeniyetleri / Do u Dilleri vb) hem de üstün sistem olma özelli ini yitiren Osmanlı Devletini ekonomik, politik ve etnik alanlarda tanımlama e iliminin öne çıktığını görüyoruz. Siyasi ve felsefi anlamda bir toplumu tanımlamak, onun üstünlü ünü bir tarafa bırakarak zihni ve siyasi arızalarını ve yetersizliklerini de ifre etmeye yöneliktir. Türkoloji çalışmalarının ikinci safhası durumu tespit etmeye ve arızaları ortaya koymaya yönelik bilimsel-siyasi-stratejik nitelikte ortaya çıkmaktadır. Belirtilen nitelikteki faaliyetin içinde devlet kurumlarının, üniversitelerin, diplomatların ve kiliselerin yer aldığı görüyoruz.²

154

Esasen Avrupa açısından bu tutum, “öteki” üretmek ya da ötekini ke federek kendi kimliğini in a etmenin bir yolu olarak görülmü tür. Bu noktaya değ inen G. Delanty ’u yorumu yapmaktadır: Avrupa kimliği / dü ünçesi en sa lam ifadesini emperyalist dönemde Do u ile yüzleşme buldu. Avrupa kimliğinin ekillenmesi di er medeniyetlerle kar ı kar ıya gelmek yoluyla oldu. Avrupa kimliğini kendi içinden de il, dünyadaki kar ıtlıklardan oluşturdu u bir formülden çıkardı. Kendi ve Öteki, Avrupa ve Do u ikilemleri Avrupa tarafından belirlenen bir medenile me de erler sisteminin kar ı kutupları oldu.³ Kendini ötekisiyle tanımlayan Batının ekonomik, politik ve teknolojik üstünlü ü elde etmesine paralel olarak bu kez ‘ötekini medenile tirme misyonunu’ üstlendi. Osmanlı’nın çöküş sürecinde, özellikle XIX. yüzyılın yarısından sonra medenile tirme misyonunu gerekçe yaparak ötekini ke fetme giri imi do u dilleri / tarihi, özellikle Türkçe ve Türk tarihi üzerinde yoğun çalışmaların manivelası oldu tur.

Osmanlı Devleti’ne yönelik siyasi-stratejik faaliyetleri sonuç alacak ekilde sürdürmek için hem do ru tespitlere hem de siyasi alandaki faaliyetleri i levsel kılmak için özel çarpıtmalara ihtiyaç duyulmu tur. Bazı özel çarpıtmaları ve siyasi amaçları bir tarafta tutarsak Türkoloji alanında önemli çalışmalar yapıldı ı inkârı mümkün olmayan bir gerçektir. Bunun yanı sıra bilimsel ahlakın icabı olarak çok özgün çalışmalar yapıldı ını da kaydetmemiz gerekmektedir. Bunun içindir ki Batı’nın bilimsel tutumu ile siyasi-stratejik tutumuna konu olan çalışmalar birbirinden ayırmak gerekmektedir. Türkiye’deki Türkoloji çalışmaları iki durum arasında ayırım yaparak Batı dünyasında yapılan çalışmalardan önemli ölçüde faydalanmış tır.

¹ Halil nalçık, **Makaleler I**, Ankara 2010, Do u-Batı Yayınları, s. 52.

² Geni bilgi için bakınız: Nadim Macit, **mparatorluk Politikalarında Teo-Stratejiler ve Türkiye**, Ankara 2010, Berikan Yayınları, s. 175-236.

³ Gerard Delanty, **Inventing Europe**, Londra1995, Macmillan, s. 84.

Türkoloji çalışmaları arasında diğ er bir yönü XIX. yüzyılın ufkunu oluşturan ulusçu ve ilimlerin bağı göstermesi ve bunun sonucunda Balkanlarda ortaya çıkan isyanların ve ardından kopmaların yayılmasıdır. Osmanlıcılık ve slamlıcılık gibi iki siyasi tarzın kopmaları önleme ve toplumsal birliği sağlamak için lama noktasındaki yetersizliği kaçınılmaz olarak Türkçülük ve iliminin ortaya çıkmasını sağlaması ve her alanda yaşanan krizi aşmanın ancak bu yolla mümkün olabileceği fikri tedrici olarak yayılmıştır. Osmanlılarda uyanan Türklük bilinci, Türk milletini dönüştürme politikalarına karşılık fikri ve siyasi durumun adı olmuştur. ‘Türklük bilincini geliştirmeyi arzu eden aydınlar, milli fikir kaynaklarını alacak biçimde Fransız, İngiliz ve Macar Türkolojisinde buldular.’⁴ Bu buluşa paralel olarak hem çeviri hareketine girişler hem de belirtilen birikimden yararlanarak kendi durumlarını açıklamak ve bu yönde bir bilinç oluşturmak için yeni çalışmalar yapılmaya başlandı.

Modernleşme hareketinin dayandığı ulusçu hareketler ve kendilerini “üstün sistemin” temsilcisi gören Batılı Devletlerin keşif, tanımlama ve dönüştürme faaliyetleri nedeniyle Türkoloji ve Türk filolojisinin kurucuları oryantalistler olmuştur. VIII. yüzyıl Göktürk abidelerini keşfeden, bu yazıtlarda eski Türk runik alfabe ile yazılmış en eski Türkçe metni ilk defa çözen V. Thomsen, Türk lehçeleri lügatini yazan W. Radloff ve Orta Asya Türk kavimleri üzerinde en yetkin eserler yayımlayan V. Barthold oryantalizm okulundan yetişmiş Batılı ilim adamlarıdır.⁵ Özellikle yazıtların çözülerek bugünkü Türkçeye aktarılması büyük bir heyecan uyandırmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurucu aklı bu birikimden ve çağın ufkundan yararlanarak Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu’nu kurmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucu aklı derken Türklük bilincini önemseyen bir siyasi aklı kastediyoruz. Bu temsili gereği ve yansıması olarak Türkiye’de Türkoloji dil ve tarih çerçevesinde eski metinleri, dünyada yapılan bilimsel çalışmaları günümüz Türkçesine kazandırmışlardır. Ayrıca bu birikim üzerine hem dil hem de tarih açısından özgün çalışmalar ortaya koymuşlardır. Ancak 1990 sonrası dünyanın ufkunu esas alırsak bir milletin kültürünün somut biçimi olan sanata ve özellikle Türk milletinin manevi boyutunun inşa eden slâm’a bu çerçevede yer verilmesi önem arz etmektedir. Eğer Türkoloji’nin alanı sınırlı tutulursa değil en dünya sisteminin inşa etmediği insan tipini ve toplumsal düzeni anlamakta ve buna göre tutum belirlemede geç kalabiliriz. Türkoloji’nin ve Türkiye’nin geleceği Türk kültürünü oluştururan bütün unsurlarla tarihi ufkun buluşmasını sağlayan dü ünceyle doğrudan ilgilidir.

KAYNAKLAR

- DELANTY Gerard, **Inventing Europe**, Macmillan, Londra 1995.
- NALCIK Halil, **Makaleler I**, Doğu-Batı Yayınları, Ankara 2010.
- MAC T Nadim, **İmparatorluk Politikalarında Teo-Stratejiler ve Türkiye**, Berikan Yayınları, Ankara 2010.

⁴ H. nalcık, **age**, s. 54.

⁵ H. nalcık, **age**, s. 55.